

**Emlékezés Matlekovits Sándorra (1842-1925), a Magyar Tudományos Akadémia rendes
és igazgatósági tagjára**
**Remembering Sándor Matlekovits (1842-1925), Full Member and Member of the
Directorate of the Hungarian Academy of Sciences**

Matlekovits Sándor jogász, jogtudós, közgazdász és politikus 1842. október 12-én született Pesten. 1925. november 30-án hunyt el Budapesten. Édesapja ügyvéd volt Pesten.

Részben a közgazdaság-tudomány terén elért komoly eredményeiért, részben közéleti szerepvállalásának elismeréseként 1873-ban - tegyük hozzá, korának mércéjével mérve is igen fiatalon - a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1910-ban rendes, 1925-ben pedig igazgatósági tagjává választották.

Levelező taggá választását követően székfoglaló előadását a Magyar Tudományos Akadémián "A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból" címmel 1873. október 13-án tartotta. Az előadás még abban az évben, nem teljes terjedelemben, hanem kivonatos formában, nyomtatásban is megjelent az Értekezések a Társadalomtudományok köréből című sorozat második kötetében (Akadémiai értekezések, Budapest, 1873.).

Az MTA rendes tagjává történt választását követően székfoglaló előadását 1911. március 6-án "Az ipar alakulása a kapitalizmus korszakában" címmel tartotta. Ez az értekezése is megjelent az Értekezések a Társadalomtudományok köréből című sorozatban (Akadémiai értekezések, Budapest, 1911.). Itt jegyezzük meg, hogy Matlekovits Sándor rendes taggá történő választására többszöri korábbi ajánlást, jelölést követően került sor. Keleti Károly már 1892-ben ajánlotta Matlekovits Sándort az MTA rendes tagjának. Nyáry Jenő pedig 1907-ben ajánlotta Matlekovits Sándort a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjának. Tiszteleti taggá választására azonban később sem került sor.

Matlekovits Sándor középiskolai tanulmányait a pesti piarista gimnáziumban végezte. 1860 és 1864 között, a pesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán folytatott tanulmányai befejezését követően 1864-ben szerzett ugyanezen az egyetemen jogi doktori oklevelet. Még ebben az évben ügyvédi vizsgát tett Pesten. Két éven át, 1864 és 1865 között a Kúriánál volt gyakornok. Még 1865-ben, jó egy éven át, Pest város írnoka („tollnoka”) volt.

1866-ben lett a nemzetgazdaságtan, majd utóbb a pénzügytan magántanára pesti tudományegyetemen. Egyetemi katedrához nem jutott, mivel pályázata a pesti műegyetemen eredménytelen volt. Ezt követően nem tett kísérletet egyetemi tanszék elnyerésére.

A Kiegészítést követően, 1867-től az abban az évben szervezett földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium - az önálló földművelésügyi („földművelésügyi”) minisztérium létrehozására, csak jó húsz esztendővel később, 1889-ben került sor - fogalmazója és a vámügyek előadója lett. 1870-ben nyert miniszteri titkári kinevezést. Négy évvel később, 1874-ben miniszteri osztálytanácsossá nevezték ki.

Matlekovits Sándort 1878-ban miniszteri tanácsossá, 1880-ban pedig államtitkárrá nevezték ki. Államtitkári rangjáról 1889 májusában lemondott. A következő évben, 1890-ben kapott valóságos belső titkos tanácsosi kinevezést.

Matlekovits Sándor nevéhez fűződik az ipar-, vízjogi és bányatörvény megalkotása. Ezek a törvények megfelelő jogi keretet biztosítottak az ország gazdasági fejlődése, modernizációja, a hazai jogrendszer egységesítése, így végső soron Magyarországnak Nyugat-Európához való felzárkózása számára. Ezeknek a törvényeknek, jogszabályoknak előkészítésében,

megalkotásában Matlekovits Sándor a fejlett és korszerű nyugat-európai törvényalkotást vette alapul, tekintette követendő mintának

Komoly részt vállalt az iparfelügyelői intézmény, a gyakorlati ipari szakoktatás, a kultúrmérnökség valamint a selyemtenyésztés korszerűsítésében. Nevéhez kapcsolódik a Kereskedelmi Múzeum létrehozása is.

Említést érdemel Matlekovits Sándornak az ország politikai életében betöltött szerepe. 1881 és 1887 között az apatini kerület, 1887 és 1892 között Budapest VII. kerületi, majd 1894 és 1902 között a szabadelvű párt programjával a gyergyószentmiklósi kerület országgyűlési képviselője volt. Az országgyűlésben tartott, elsősorban szakmai kérdésekkel foglalkozó beszédei komoly visszhangra találtak.

1905. szeptember 11-én a főrendiház örökös, élethossziglani tagjává nevezte ki I. Ferenc József. 1907-ben az Országos Iparegyesület elnökének választották meg.

Matlekovits Sándor az Országos Ipari és Kereskedelmi Tanács elnöki tisztségét is betöltötte. Csaknem három évtizeden át, 1895 és 1922 között az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács elnöke volt.

Nemzetközi elismertségére jellemző, hogy Richard Cobden (1804-1865) halálát követő évben, 1866-ban alakult tekintélyes londoni Cobden Club tiszteletbeli tagjának (honorary member) is megválasztották. Ugyancsak tiszteleti tagja (Ehrenmitglied) volt a Niederösterreichischer Gewerbe-Verein-nak.

Matlekovits Sándor volt az 1885. évi országos kiállítás elnöke. Komoly szakmai munkájáért a Szent István-rend középkeresztje kitüntetésben részesült.

Elnöke volt az 1894. május 27-én alapított és - tegyük hozzá - 1959-ben újraalakult Magyar Közgazdasági Társaságnak, ami az országos szintű szakmai elismerés igen komoly jele volt.

Említést érdemel, hogy Matlekovits Sándor szerkesztette a Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor (I–X. kötet, Budapest, 1897–1898.) című tíz kötetből álló kiadványsorozatot.

Matlekovits Sándor munkássága igen figyelemreméltó a jog tudományos igényű művelése területén is. Első, 1864-ben, nyomtatásban közzétett, pályadíjat nyert munkájában a magyar öröklési (örökösödési) jog alapelveit tekinti át. Jelentős a gazdasági élettel, nemzetgazdasággal kapcsolatos hazai jogalkotást bemutató írása is, mely egy évvel később, 1865-ben jelent meg.

A „modern” kereskedelmi jog iránti tudományos érdeklődéséről tanúskodik „A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból” című, 1873-ban megjelentetett munkája. Szlávy József minisztersége alatt - Szlávy József 1870. május 24. és 1872. december 4. között volt földművelés-, ipari és kereskedelemügyi miniszter - törvényjavaslatot készített a részvénytársaságokról. Az általa kidolgozott törvénytervezet azonban aktualitását veszítette, mivel már 1872-ben elkezdődött az átfogó kereskedelmi törvény előkészítése, melyre Szlávy Józseftől – Szlávy József Lónyay Menyhért lemondását követően, 1872. december 5-én alakította meg kormányát és 1874. március 21-ig volt miniszterelnök - Apáthy István kapott megbízást.

Matlekovits Sándor aktív részt vállalt - Apáthy István mellett - a kereskedelmi törvénykönyv (1875. évi XXXVII. tc.) csaknem három éven át tartó előkészítő munkálataiban. A kereskedelmi jog iránti szakmai érdeklődésének jele - többek között - az I. világháború után, 1922-ben kiadott „Az új ipartörvényről” című tanulmánya is.

Matlekovits Sándor jogi munkássága nem korlátozódott a magánjog területére. Vámpolitikával, közös vámterülettel, szabad kereskedelemmel és az államháztartás

kérdéseivel foglalkozó, német és francia nyelven is közzétett munkáiban az Osztrák-Magyar Monarchia közjogi struktúrája is elemzés tárgyát képezte.

Matlekovits Sándor számos tanulmányt, bírálatot, ismertetést publikált tekintélyes hazai és külföldi szakmai lapban, folyóiratban. Munkái igen széles körben találtak pozitív visszhangra. Időszerű volna munkáinak, írásainak teljes körű bibliográfiáját összeállítani és nyomtatásban is közzétenni.

Matlekovits Sándor főbb munkái

A magyar örökösödési jog alapelvei, azoknak eredete, jogtörténeti fejlődése és jelen állapota. Pest, 1864.; Magyarország törvényei és országgyűlésének működése nemzetgazdasági tekintetben, különösen a XVIII. század óta. Pest, 1865.; A földbirtok a nemzetgazdaság jelenlegi álláspontja szerint rendezve. Pest, 1865.; Nemzetgazdaságtan. Pest, 1867.; Pénzügytan. Pest, 1868.; Pénzügy és államháztartás. Pest, 1869.; A kereskedelem története. Budapest, 1873.; A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból. Budapest, 1873.; A kereskedelem történeti fejlődése a legújabb korban. Budapest, 1873.; Nemzetgazdaságtan. (2. kiadás). Budapest, 1874.; A vasúti különbözeti viteldíjak. Budapest, 1875.; Pénzügytan. (2. kiadás). Budapest, 1876.; Az Osztrák-Magyar Monarchia vámpolitikája 1850-től kezdve napjainkig. Budapest, 1877. (ez a munka először német nyelven jelent meg 1875-ben); Bárány Wüllerstorff és a szabadkereskedés meghonosítása az Osztrák-Magyar Monarchiában. Budapest, 1890.; Die Zollpolitik der Österreichischen-Ungarischen Monarchie und des Deutschen Reiches seit 1868 und deren nächste Zukunft. Leipzig, 1891.; Adatok Magyarország államháztartásának történetéhez. Budapest, 1894.; Magyarország államháztartásának története 1868–1893. I–II. kötet, Budapest, 1894.; Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye. (Szerkesztés) Budapest, 1897-1898.; Das Königreich Ungarn volkswirtschaftlich und statistisch dargestellt. Leipzig, 1900.; Die handelspolitischen Interessen Ungarns. In: Beiträge zur neuesten Handelspolitik Österreichs. Leipzig, 1901. 1-60. old.; Közös vámterület és gazdasági elválás Ausztriától. Budapest, 1905.; A vámpolitika mai helyzete. Budapest, 1905.; Az ipar alakulása a kapitalizmus korszakában. Budapest, 1911.; Iparunk a népszámlálás adatai szerint. Budapest, 1916.; Az új ipartörvényről. Budapest, 1922. és Vámpolitika és vámtarifa. Budapest, 1923.

Felhasznált irodalom

Gelléri Mór: Matlekovits Sándor élete és működése. Budapest, 1908.; Naményi Ernő: Matlekovits Sándor. Két emberöltő munkája és eredménye. Budapest, 1922. és Gaál Jenő: Matlekovits Sándor emlékezete. In: MTA emlékbeszédek. Budapest, 1926.

Hamza Gábor

egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail:gabor.hamza@ajk.elte.hu
